

## HRVATSKA U PROCESU GLOBALIZACIJE I RJEŠAVANJE PROBLEMA NEZAPOSLENOSTI

*Autor se u članku pokušao osvrnuti na probleme u kojima se našlo hrvatsko gospodarstvo i na neki od mogućih načina njihovog rješavanja. Poseban osvrt dao je na problem nezaposlenosti i pokušao razmišljati kako riješiti nastalu gospodarsku depresiju.*

### Uvod

Hrvatsku promatrano s gospodarskog aspekta, možemo svrstati u zemlje s uskim unutarnjim tržištem, te se ona kako je to pokazala ekonomska znanost, može uspješno razvijati samo onda ako je njezino gospodarstvo usmjereno prema svjetskom tržištu. Rastuće značenje međunarodne razmjene robe i usluga u bruto domaćem proizvodu danas je svjetski fenomen, nalazimo ga kod velikih i malih gospodarstava i to je kategorički imperativ moderne ekonomije. S obzirom na navedeno i hrvatsko gospodarstvo će se morati uključiti u ove gospodarske procese, koje karakterizira globalizacija ekonomije. U promatranju svekolikih i raznolikih problema aktualne gospodarske, socijalne i političke zbilje, moramo poći od toga da smo građani ove zemlje i da moramo težiti da Hrvatska doživi svoj puni procvat i renesansu. Važno je sagledati objektivnu razinu problema s kojima se sudara Republika Hrvatska u svojim pripremama za ulazak u zapadno europske integracije, a prije svega u Europsku uniju i 21. stoljeće. Korespondentni stupanj slobode u Hrvatskoj je jamstvo za širenje znanstvenih i inih spoznaja i zbog toga imamo osjećaj odgovornosti u tumačenju brojnih pitanja. Kao hrvatski građani osjećamo i doživljavamo hrvatski prostor kao dio Europe, te smatramo da bi siromašnija bila europska i svjetska kultura bez neprolaznog doprinosa hrvatskog čovjeka u svim područjima europske znanosti i kulture.

---

\* T. Ivančević, magistar znanosti, Zagreb. Članak primljen u uredništvu: 09. 06. 2000.

Politika je umijeće mogućeg, ali i nemogućeg, i ona se ne može uspješno sprovesti bez znanosti i produktivne prakse. U tijeku čovjekova života, života jednog naroda i u tijeku povijesti država bilo je i postoje razdoblja skromnosti i razdoblja hrabrosti. Mali narodi, a takav je i hrvatski narod, uvijek su se pitali o smislu svoga postojanja. Sudbina malih naroda odigrava se u kontekstu procesa globalizacije i određenih proturječnosti, koje mogu otežati njihovu sudbinu. Upravo zbog toga je važno strategijsko promišljanje geopolitičke pozicije Hrvatske i njene perspektive u europskim i svjetskim gospodarskim tijekovima. Usporedno moramo biti svjesni činjenice da se ključ za prevladavanje krize i uspostave bogatijeg hrvatskog društva u svakom smislu ne nalazi samo u ekonomskoj oblasti pa čak ponajprije i ne u njoj. Ključ problema bio je i ostao u oblasti politike. Tražili smo i postavili temelje jednog sustava, koji izražava interese raznolikih slojeva hrvatskog društva, a ti interesi su po svojoj prirodi mnogostruki i diferentni. U sagledavanju vizije Hrvatske treba borbu "protiv ničega" pretvoriti u pozitivan program "za nešto", utječući pozitivno na socijalnu strukturu zemlje, koja se intenzivno mijenja. Potrebno bi bilo prevladati postojeće suprotnosti koje proizlaze iz procesa transformacije hrvatskog društva i njegovog raslojavanja. Procesi restrukturacije i transformacije hrvatskog gospodarstva su poželjni i oni se po našoj ocjeni ne mogu odvijati na modelu prvobitne akumulacije kapitala, jer je to u vremenu u kojem mi živimo, anticivilizacijski model. Uspostava vlasničke demokracije je bremenita redistribucijom već stvorenog nacionalnog bogatstva, na način koji je neprimjeren vrijednosnom sustavu kojeg poznaje Europa. Upravo je i velika boljka Hrvatske što nije iskreirala vrijednosni sustav, koji bi bio primjeren hrvatskim tradicijama i civilizacijskim stečevinama. S gospodarske točke gledišta, a i političke i socijalne zamjetno se uspostavljaju tipovi sive i tamne ekonomije koji su suprotstavljeni modelu legalne ekonomije, što sa svoje strane pridonosi procesima kriminalizacije, koji djeluju razarajuće na vrijednosni sustav. Hrvatska se ozbiljno suočava s tim pitanjima i treba se uhvatiti u koštac s organiziranim kriminalom, kao i s onim podzemnim, pri čemu jedan drugoga, na svoj način uvjetuju. U sagledavanju tih problema treba početi od premise da su znaci demokracije navika političkog diskutiranja, tolerancije i dijaloga. Preko sučeljavanja stavova i gledanja mogu se iznalaziti bolja rješenja i otkriti naše sposobnosti, da učinimo mnogo za vlastitu korist i za interes cijelog hrvatskog društva u uvjetima djelatne demokracije i humanizma. Gdje su ideje slobodne mora postojati i neslaganje. U tom smislu mi nećemo ostvariti svoje ideale ako sijemo bijes, mržnju i osvetu. Stavovi se razvijaju samo zahvaljujući slobodnom kretanju snaga duha i moralnog uvjerenja, pri čemu nasilje rađa nasilje, a sloboda ideje je potrebna, kako bi je mogla razumjeti i prihvatiti istina. Osim znanja potreban je i senzibilitet. U svakom političkom gibanju treba vladati neposredan odnos teorije i prakse.<sup>1</sup> U daljnjem svojem razvitku hrvatsko društvo mora težiti sveukupnom gospodarskom rastu, jer on podrazumijeva i dalji procvat hrvatskog društva u cjelini. J.M. Keynes je pokazao da vlade mogu ukrotiti konjunkturni ciklus pripremajući monetarne i fiskalne mjere, a to utječe na ukupnu

<sup>1</sup> Vladimir Veselica: "Kuda ide Hrvatska", Uvodno izlaganje, 1998.

potrošnju. Instrumenti i mjere ekonomske politike okreću se strani ponude u makro-ekonomskoj aktivnosti, jer je agregatna ponuda središnje pitanje za kratkoročni i za dugoročni razvitak privrede. Međusobno djelovanje agregatne potražnje i agregatne ponude određuje razinu outputa nezaposlenosti i iskorištenje kapaciteta i ključno je za kretanje razine cijena i inflacije gledajući kratkoročno. Dugoročno, agregatna ponuda je glavni činitelj koji stoji iza gospodarskog rasta. Ekonomski rast je središnje ekonomsko i političko pitanje i cilj koji se želi postići posredstvom kreiranja konzistentnog gospodarskog sustava. U tom kontekstu rast je najznačajniji činitelj ekonomskog uspjeha nacije i predstavlja ekspanziju BDP neke zemlje. Dok su klasični ekonomisti posebno naglašavali značenje nedostataka zemlje u ekonomskom rastu, dotle danas u vremenu u kojem živimo poduzetnici i kapital vode glavnu riječ. Akumulacija kapitala i nove tehnologije postale su dominantne sile koje utječu na gospodarski rast.

Po Samuelsonu stoji sedam osnovnih trendova ekonomskog razvitka vezano za razvijene zemlje:

- (1) Stanovništvo i radna snaga rastu, ali uz mnogo skromnije stope nego količina kapitala, a to rezultira povećanjem kapitalne opremljenosti.
- (2) Realne nadnice pokazuju snažan ulazni trend.
- (3) Udio nadnica i plaća u nacionalnom dohotku posve se neznatno povećava u dugoročnom razdoblju.
- (4) Postoje velike oscilacije u realnim kamatnjacima i profitnoj stopi, posebice u toku konjunktornih ciklusa, ali u ovom stoljeću nema snažnog uzlaznog ili silaznog trenda.
- (5) Umjesto da postojano raste, što bi se moglo predvidjeti prema zakonu opadajućih prinosa kapitalni koeficijent zapravo se smanjuje od godine 1900. ali poslije godine 1950. nešto se malo mijenja.
- (6) U najvećem dijelu 20. stoljeća odnosi nacionalne štednje i investicija prema BDP su stabilni. Od 1980. veliki federalni proračunski deficit doveo je do oštrog pada stope nacionalne štednje.
- (7) Nakon što se uklone efekti konjunktornog ciklusa nacionalni proizvod raste po prosječnoj stopi od blizu 3% na godinu. Rast outputa je mnogo veći od ponderiranog prosjeka rasta kapitala, rada i inputa resursa, što govori da je tehnološka inovacija odigrala ključnu ulogu u ekonomskom rastu.<sup>2</sup>

Potrebno je ukazati kada se govori o trendovima ekonomskog rasta, da nema linearnog stvarnog rasta, a to na svoj način potvrđuju dugoročni trendovi razvitka gospodarstva visoko razvijenih zemalja, povijesna iskustva i doprinosi ekonomske teorije. Ustvari, postoje veliki valovi ili devijacije u razdobljima od jednog desetljeća ili dužima. Tako ni tehnološke inovacije ne moraju zauvijek ostati na visokoj razini,

<sup>2</sup> P. A. Samuelson i W. Nordhaus: "Ekonomija", Mate, XIV izdanje, Zagreb.

kao i povećanje životnog standarda. Opadajući prinosi mogli bi postati sve značajniji.

Meteorski uspon popularnosti u tijeku osamdesetih godina doživio je pristup poticanju ekonomskog rasta, poznat kao ekonomija ponude, što je posebno motiviralo fiskalne politike Reganove administracije. Konvencionalni pristup makroekonomiji usmjeravao je ekonomsku politiku previše prema upravljanju agregatnom potražnjom, jer pretjerano bavljenje kratkoročnim akcijama može zaprijetiti vitalnosti gospodarstva na duži rok. Ekonomija ponude naglašava poticanje ljudi na rad i štednju, jer smanjenje poreza promijenilo bi smjer sporog privrednog rasta i opadanja rasta produktivnosti. Ustvari, kenzijsku ekonomiju kratkoročno nacionalni output i zaposlenost određuje agregatna potražnja uz napomenu, da se monetarne i fiskalne politike trebaju upotrijebiti za borbu protiv nezaposlenosti ili inflacije. Došlo je do preokreta u ekonomskoj filozofiji pri čemu se polazi od toga, da output jače reagira na motivacije, poreze i faktorske prinose nakon odbitka poreza, nego promjene u agregatnoj potražnji. Preko ekonomije ponude nastaje novi naglasak na motivaciji što označava odgovarajuće prinose koje donosi rad, štednja i poduzetništvo, ako su porezne stope pretjerano visoke, dolazi do gubitka motivacije. Ustvari, ekonomija ponude naglašava ulogu fiskalne politike pri determiniranju ekonomskog rasta i ekonomija ponude treba omogućiti konjunktorni razvojni ciklus, koji znači da dolazi do zaokreta u ukupnom nacionalnom outputu, dohotku i zaposlenosti. Konjunktorni ciklus ima svoje vrhove i dna pri čemu se silazna faza manifestira kao recesija a uzlazna kao prosperitet. Kao glavni instrumenti pri provođenju gospodarske politike nameću se fiskalna politika, monetarna politika, međunarodna monetarna politika i politika dohotka. Instrument ekonomske politike, bez obzira o kojem se radi, jest ekonomska varijabla koju kontrolira vlada, a koji može utjecati na jedan ili više makroekonomskih ciljeva. Fiskalna politika označava upotrebu poreza i javne potrošnje. Gledajući formalno, može se kazati da je u Hrvatskoj nacionalna politika zdrave fiskalne politike, pri čemu ukupni deficit konsolidiranog proračuna središnje države iznosi oko 0,5% procijenjenog BDP. Isto tako bi se moglo kazati da se fiskalna politika nastavlja oslanjati na zaostavanje financijske discipline i proširenje porezne osnovice. Uvođenje stabilizacijskog programa označilo je zaokret prema uklanjanju monetizacije deficita, tako da se danas deficit financira na tržištu kapitala u inozemstvu, što sa svoje strane ublažava kratkoročne financijske pritiske, ali zato povećava pritisak na aprecijaciju tečaja. Dobivanje investicijskog kreditnog rejtinga države omogućava financiranje deficita.

Preko instrumenata monetarne politike vlada provodi upravljanje novcem, kreditom i bankarskim sustavom. Monetarna politika predstavlja na svoj način misterij, jer ponuda novca i odnos između novca, proizvodnje inflacije jedno je od najfascinantnijih, najvažnijih i najkontroverznijih područja makroekonomije. Jednom riječju, promjene u ponudi novca pomiču kamate na gore ili dolje i djeluju na potrošnju u sektoru investicija, stanovanja, neto izvoza i slično. U hrvatskom gospodarstvu se manifestiraju fenomeni, kao "precijenjenost" kune, nelikvidnost u sektoru poduzeća, te oskudna interpretacija veza između monetarne politike,

inflacije i ekonomskog rasta. Monetarna kretanja u Republici Hrvatskoj odraz su intenzivnih promjena u potraživanjima i obavezama monetarnog sustava prema inozemstvu, smanjenju prosječne stope ukupnih obveznih pričuva banaka kod središnje banke i promjena razine unutarnjeg javnog duga države na osnovi deviznih depozita građana, velikih obveznica i obveznica za sanaciju banaka.

S obzirom da smo na početku teksta naveli ograničenja domaćeg tržišta, Hrvatskoj se kao imperativ nameće orijentacija na svjetsko tržište. Složenost procesa globalizacije ogleda se u donekle sporom sazrijevanju svijesti kako nacionalni ekonomski boljitak ima naličje u neizbježnosti odricanja od dijela ekonomskog suvereniteta. Savladavanje tog konceptijskog proturječja koji se može smjestiti i na razinu ekonomske filozofije kao odnos dijela i cjeline, pretpostavka je djelotvornog funkcioniranja svjetskog tržišta.

Zapazivi trendovi međunarodnih integracija idu u dva smjera. Prvi smjer čini funkcionalna integracija putem brojnih međunarodnih institucija, kakve su GATT, IMF, BIS. (Bank for International Settlement) itd. Drugi je smjer kontinentalno-regionalna integracija poput EU, NAFTA i ASEAN.<sup>3</sup>

Čini se kako je snažan poticaj globalizaciji dalo ponajprije regionalno udruživanje. Jačanje kontinentalnih integracija iznjedrilo je tri snažna trgovinska bloka, kojih je međusobna konkurencija na svjetskom tržištu počela ugrožavati ne samo ekonomsku globalnu ravnotežu. Uporište takvom procesu mondijalizacije daje karakter ubrzane idustrijalizacije razvijenih zemalja odnosno prostorni razmještaj jezgara industrijske revolucije u 19.-20. stoljeću. U relativno kratkom razdoblju od sto godina, grandiozne gospodarske mjene rezultirale su evolucijom prostornog razmještaja globalnih razvojnih središta. Na prijelazu stoljeća Rhurska oblast, odnosno Rajnska oblast u širem smislu s prirodnim resursima i baznom industrijom i strelovitim rastom proizvodnje definirala se kao glavno u globalnim razmjerima i jedino prostorno definirano razvojno središte. Stoga se to vrijeme može nazvati razdobljem unilateralnog globalnog razvitka. Po tom i između dvaju svjetskih ratova niče područje Velikih jezera na teritoriju SAD i Kanade kao više nego čitljivi pandan industrijskom europocentrizmu, oslabljenom ratnim sukobom. To je pomaknulo globalni gospodarski razvitak od unilateralnog prema bilateralnom. I napokon druga polovica 20. stoljeća bilježi narastanje Japana kao trećeg središta globalnog razvitka. Zato se krajem našeg vijeka može govoriti o trilateralu kao izvorištu globalnih ekonomskih procesa što vode u treći milenijum. Raspad SSSR-a i Istočne Europe ukazuje pak neuspjeh da se u Europi nakon II. svjetskog rata ustroji zasebno četvrto središte svjetskog razvitka. Iako trenutno dominiraju tri globalna razvojna centra može se relativno s velikom sigurnošću predvidjeti micanje novih središta poput Kine, Indije, te područja jugoistočne Azije. Možda će u ekonomski sagledivom vremenskom horizontu svjetskim gospodarskim tijekovima upravljati tzv. pentagonala. No, u ovom razdoblju snažno narasle ekonomije Europske unije, Japana i

<sup>3</sup> Ivo Družić: "Razvoj i tranzicija hrvatskog gospodarstva", u: HAZU - Politička kultura, Zagreb, 1997.

SAD postale su takvi entiteti čiji svaki gospodarski pokret emitira globalne tržišne valove. Sučeljavanje tih valova osamdesetih godina 20. stoljeća ugrozilo je stabilnost svjetskog robnog i financijskog tržišta, a ponajprije gotovo razorilo funkcije globalnog monetarnog sustava. Iako je bila namjera da se izraz potraži u regionalnom-kontinentalnom zatvaranju, pa čak i u oživljavanju izolacionizma, prevladala je svijest o dramatično promijenjenim uvjetima i neizbježno globalnim ishodima tektonskih kontinentalnih tržišnih promicanja. U takvu se okruženju pokušavaju formulirati načela egzistiranja globalne privrede koja će respektirati polaznu i ključnu ulogu nacionalnih gospodarstava, koja će sintetizirati sve postojeće integracije i koja će ustrojiti djelotvoran svjetski koncenzus. Pritom treba imati na umu, kako globalnu vizuru imaju uglavnom one ekonomije kojih snaga nameće upravo takva gibanja. Stoga se pod globalnom ekonomijom podrazumijevaju ponajprije tri trgovinska bloka: EU, NAFTA i Japan. Ta tri ekonomska kluba svojom snagom čine glavni dio globalnih potencijala, pa bi međusobnom koordinacijom mogli opredijeliti globalne tijekove. Ostatak bi se svijeta po takvim viđenjima ovisno o brzini svog ekonomskog sazrijevanja pridruživao nekom od postojećih regionalnih ili funkcionalnih klubova. Ustroj klubova počiva na tri načela kojima se respektira specijalizacija, odnosno supremacija svakog od spomenutih kontinentalnih klubova u jednom od načela čime se začinje globalni kompromis kao zalag stabilnosti. Novi slogan globalnog ekonomskog poretka jest "otvorenost", "različitost", "kohezija".

Potrebu hrvatskog što hitnijeg uključivanja u trendove globalizacije možemo promatrati iz pozicije problema nezaposlenosti. Nezaposlenost u Hrvatskoj doživjela je svoju najvišu stopu od stjecanja neovisnosti. Ovu mračnu činjenicu potkrijepit će zadnjim statističkim podacima Državnog zavoda za statistiku. U siječnju 2000. pokrenut je trend smanjivanja radne snage i ona je povećana za 0,03 % u odnosu na prethodni mjesec. Radna snaga sada broji 1.646,8 tisuća osoba. Blagom povećanju radne snage pridonosi veća dinamika rasta ukupnog broja nezaposlenih od 2,6% u odnosu na prethodni mjesec. Zaposlenost je i dalje u padu. U siječnju 2000. ona je iznosila 1.296 tisuća, a to je 0,6% manje nego prethodnog mjeseca. Od tog broja 1.010 tisuća (78,0%) radnika je bilo zaposleno u pravnim osobama, 197 tisuća (15,2%) u obrtu i slobodnim profesijama i 88 tisuća (6,8%) bilo je aktivnih osiguranika u individualnoj poljoprivredi. Stopa registrirane nezaposlenosti u tom je mjesecu iznosila 21,3 % (naspram prosječne mjesečne stope u 1999. od 19,4 % i 20,8 % u prosincu 1999.).

Sličnu dinamiku na tržištu rada prikazuju podaci iz ankete o radnoj snazi koja se temelji na metodologiji međunarodne organizacije rada. Prema tom izvoru radna snaga u Hrvatskoj brojila je 1.721 tisuću osoba, od čega je 1.504 tisuće bilo zaposleno, a 217 tisuća nezaposleno. Stopa nezaposlenosti iz ovog izvora znatno je niža od stope registrirane nezaposlenosti i iznosi za prvo polugodište 1999. 12,6%. Potkraj veljače 2000. u Hrvatskome zavodu za zapošljavanje bilo je evidentirano 355,3 tisuća nezaposlenih osoba tj. 4.5 tisuća osoba (1,3%) više nego prethodnog mjeseca i 41.5 tisuću osoba (13,2%) više nego u veljači 1999. Potrebno je reći da je to dosad najviši broj nezaposlenih osoba zabilježen u veljači od kada se nezaposlenost statistički prati (dakle od godine 1952.).

U ukupnom broju nezaposlenih osoba u veljači 2000. godine 98,8 tisuća osoba (ili 27,8 %) tražilo je posao prvi put, što je 7,7% više nego u isto vrijeme 1999., preostalih 265,5 tisuća (72,2%) osoba imalo je prethodno radno iskustvo. Od tog 134 tisuće (52,2%) bilo je žena. Promatrano po djelatnostima prije prijavljivanja na evidenciju Zavoda najveći broj radio je u prerađivačkoj industriji (67,9 tisuća ili 26,5%) a slijedi trgovina na veliko i na malo, popravak motornih vozila i motocikala, te predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo (476 tisuća ili 18,6%), hoteli i restorani (36,3 tisuća ili 14,1%), građevinarstvo (27,3 tisuća ili 10,6%), te druge djelatnosti.

Tijekom veljače 2000. Hrvatskome zavodu za zapošljavanje prijavilo se 22,3 tisuće novih osoba, dakle 18,6% više nego u veljači 1999. Od toga 16,7 tisuća (ili 75,0%) imalo je prethodno radno iskustvo, a najveći broj došao je na evidenciji Zavoda iz sljedeće tri djelatnosti; prerađivačka industrija (3,7 tisuće ili 22,4%), trgovina na veliko i na malo, popravak motornih vozila i motocikala i predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo (3,5 tisuća ili 21,0%) i hoteli i restorani (2,2 tisuće ili 14,4%). Istovremeno s evidencije Hrvatskog zavoda za zapošljavanje zaposlilo se 8,3 tisuća osoba, što je 16,6 % više nego u isto vrijeme prošle godine. Većina ih se zaposlila na određeno vrijeme (5,6 tisuća ili 7,7%). Promatrano po djelatnostima najveći broj se zaposlio u prerađivačkoj industriji (1,7 tisuća ili 20,7%) i trgovini na veliko i malo, popravku motornih vozila i motocikala te predmeta za osobnu uporabu i kućanstvo (1,6 tisuća ili 20,2%). Iz evidencije nezaposlenih osoba zbog ostalih razloga osim zaposlenja brisano je 9,5 tisuća osoba tj. 10,7% više nego u veljači 1999. Krajem veljače 2000. u Hrvatskome zavodu za zapošljavanje bilo je evidentirano 186,9 tisuća nezaposlenih žena, dakle 13,8% više nego u veljači 1999. Njihov je udio u evidentiranoj nezaposlenosti u promatranome razdoblju povećan od 52,3 % na 52,6%.

Najveći udio u registriranoj nezaposlenosti imaju osobe stare 20-24 godine (19,7%), zatim 25-29 godina (15,2%) i 30-34 godine (13,1%). U izvještajnom mjesecu najveće relativno povećanje od 23,8% u odnosu na isti mjesec godine 1999. zabilježeno je u najstarijoj dobnoj skupini (50 i više godina), a najmanje u najmlađoj dobnoj skupini (15-19 godina) od 3,0%.

Struktura nezaposlenih osoba prema stručnoj spremi nije se promijenila u odnosu na veljaču godine 1999. Još uvijek je udio nezaposlenih osoba sa spremom KV i VKV najzastupljenija, ali je njen udio porastao s 34,6 % na 35,0%. Najmanji u ukupnoj nezaposlenosti imaju nezaposlene osobe s višom i visokom stručnom spremom (VŠS 3,0% i VSS 3,8%), a to je dugoročna pojava. No, njihov se udio u proteklih 12 mjeseci povećao iznadprosječno u odnosu na druge razine školske spreme. Tako je najviša stopa rasta udjela od 5,6% bila kod nezaposlenih s VSS i 3,4% kod VŠS. Sa druge strane, u godini 1999. znatno je smanjen udio nekvalificiranih radnika - tj. za čak 8,3%. To je posljedica činjenice da je kako godišnja tako i mjesečna stopa rasta nezaposlenosti ove skupine bila najniža i iznosila je 4,1% u odnosu na porast ukupne nezaposlenosti od 13,2%.

U istom je razdoblju ukupna evidentirana nezaposlenost povećana u svim županijama. Najveći porast evidentirane nezaposlenosti zabilježen je u Krapinsko-zagorskoj (27,7%) i Vukovarsko-srijemskoj županiji (22,2%), a najmanji u Zadarskoj (5,8%) i Šibensko-kninskoj županiji (5,7%). Krajem veljače 2000. u evidenciji Hrvatskog zavoda za zapošljavanje nalazilo se ukupno 25 tisuća osoba (ili 7,0% od ukupnog broja nezaposlenih osoba) kojima je radni odnos prestao zbog prestanka rada poslodavca. Njihov se broj u usporedbi s prethodnim mjesecom povećao za preko 400 osoba (1,8%), a prema istom mjesecu godine 1999. za 2,2 tisuće osoba (9,9%). Tijekom veljače 2000. u evidenciju Zavoda pristiglo je 1,1 tisuća takvih osoba.

Broj korisnika novčane naknade u veljači 2000. povećao se u odnosu na godinu 1999. za 11,2 tisuća osoba i sada iznosi 62,8 tisuća korisnika. To je 17,7% od ukupnog broja nezaposlenih osoba i vidljivo je da se pokrivenost novčanom naknadom povećava pod utjecajem većeg priljeva osoba koje se na evidenciju javljaju zbog prestanka rada poslodavaca. Hrvatskih branitelja korisnika novčane naknade u veljači 2000. je bilo 1,8 tisuća što čini 2,8% svih korisnika novčane naknade i 4,9% od ukupnog broja (36,4 tisuća) evidentiranih nezaposlenih branitelja.

Tijekom veljače 2000. Hrvatskome zavodu za zapošljavanje prijavljeno je ukupno 11,3 tisuća slobodnih radnih mjesta, što je 26,3% više nego u veljači 1999. Broj prijavljenih slobodnih radnih mjesta povećan je za NKV osobe 26,3%, PKV i NSS osobe 24,8%, KV i VKV osobe 36,3%, SSS osobe 22,2%, VŠS osobe 0,4% i VSS osobe 19,8%.

Prema izvještajima o zasnivanju radnoga odnosa dostavljenih službama za zapošljavanje u veljači 2000. realizirano je 9,6 tisuća potreba za radnicima, što je 42,4% više nego u veljači 1999. Broj popunjenih radnih mjesta povećan je na NKV radnike 3,6 %, PKV i NSS radnike 56,1 %, KV i VKV radnike 40,3%, SSS radnike 62,6 %, VŠS radnike 26,4% i VSS 45,1%<sup>4</sup> (tablica 2.).

Promatrajući dostupne statističke podatke nazire se potreba promjene tekuće ekonomske politike (kao napomena, ekonomska politika, koja se provodi još uvijek je temeljena na politici prethodne vlade.) Bit će nužno pronaći izlaz iz ekonomske depresije u kojoj se već duže vrijeme nalazi hrvatska država. Kao posljedica vođenja politike bivše vlade, Hrvatska se našla u svojevrsnoj ekonomskoj izolaciji. Ova izolacija trajala je oko 5 godina. Tako dugotrajna izolacija u današnjem svijetu može određenu zemlju baciti unazad gotovo za čitavo stoljeće. Zbog vremenske dugotrajnosti valjat će postaviti takvu razvojnu strategiju čija bi se politika trudila vratiti gospodarstvo u stanje ravnotežnog dugoročnog rasta. S makroekonomskog stajališta, dosadašnja hrvatska strategija temeljila se na dvije glavne karakteristike.

Prva je karakteristika to da je glavni cilj bio izgradnja stabilnog financijskog sustava (iako su rezultati dvojbeni), izgradnja konkurentnog tržišta (a zapravo je stvoreno monopolizirano i fragmentirano financijsko i realno tržište) i izgradnja sustava privatnog vlasništva. Pritom monetarni sustav i politika nemaju autonomni

<sup>4</sup> "Mjesečni statistički bilten", Hrvatski zavod za zapošljavanje, br. 2, 2000.



karakter, već su izvedeni iz režima relativno fiskalnog intervalutarnog tečaja. Kao posljedica te strategije je ostvarenje i prihvaćanje stanja "ravnoteže pod zaposlenosti", niske i spontane stope rasta BDP. Bivša vlada nije prihvatila percepciju recesijskog i poratnog stanja gospodarstva, pa dosljedno tome niti adekvatnu strategiju oporavka gospodarstva. Uz elemente liberalizacije vanjskotrgovinskog sustava, velike slobode ulaska stranog kapitala, bez regulacije njegove namjene, a u uvjetima stabilnog valutnog tečaja proizveden je ogroman vanjski dug. Nije izgrađena adekvatna i efikasna privredna struktura, koja bi ga svojim izvozom servisirala. U tim uvjetima uravnoteženje tekuće bilance plaćanja moguće je jedino smanjenjem domaće potrošnje ili njezinim refinanciranjem ulaskom dodatnog kapitala (npr., privatizacijom).

Druga je karakteristika hrvatske razvojne strategije izostanak alternativnog cilja, koji je mogao biti postizanje unutarnje i vanjske ravnoteže adekvatnim sklopom ekonomskih politika. Dosadašnji rezultati su posljedica politike stabilnog intervalutarnog tečaja i visokih realnih kamata. Zbog toga su izostale investicije u realni sektor, strani se kapital orijentirao na maksimiranje prihoda od kamata, a ne od profita u realnom sektoru privrede. Kao i u drugim tranzicijskim zemljama uočava se orijentacija na infrastrukturne monopolne sektore, što je uobičajena pojava u tranzicijskim zemljama. Funkcija cilja stranih investitora često se svodi na ponašanje spekulativnog kapitala. Strani kapital naime nerado ulazi u izvozni sektor privrede već preferira sektore s lokalnim lako monopolizirajućim tržištima.

Politika tečaja u nas je imala samo jednu funkciju, a ta je stabilnost cijena čime je izostala njegova funkcija poticanje vanjske potražnje, odnosno poticanje veće zaposlenosti zemlje. Bilo je potrebno pronaći stanoviti "trade off" između funkcije tečaja u održavanju primjene stabilnosti cijena, odnosno stope inflacije i njegove funkcije u podršci konkurentnosti privrede na vanjskom i domaćem tržištu. Takva je politika izostala. Stabilnost tečaja i gotovo deflacijske karakteristike cijena pri proizvođačima, a i visoke razine kamate glavni su problem proizvodnog sektora privrede. Nominalne su kamate za proizvođače jednake realnima, a po svojoj su veličini veće od marginalnog profita na kapital. Time su podržavana recesija i neprofitabilnost dobrog dijela privrede. Banke su se stoga suzdržavale od kreditiranja privrede. Ovisnost profitabilnosti privrede o agregatnoj potražnji, intervalutarnom tečaju, o troškovima rada, o kamatama i o stranoj konkurenciji mora se stoga međupovezano promatrati. Zbog nepovezivanja kretanja tih varijabli događa se da makroekonomska politika insistira na troškovnom prilagođivanju privrede konkurentnim uvjetima, a da se istovremeno ujednačuju tržišni intervalutarni tečaj i tečaj po paritetu kupovnih snaga, pa se liberalizacija vanjskotrgovinskog sustava provodi skidanjem carinske i izvan carinske zaštite prema zahtjevima WTO ili EU.

Kratkoročno i dugoročno ovakav tijek može izazvati stagnaciju, kontrakciju domaće ponude, odnosno snažnu eksploziju trgovinskog i cjelovitog tekućeg deficita platne bilance, ako postoje izvori kratkoročnog financiranja tog deficita.<sup>5</sup>

<sup>5</sup> Stjepan Zdunić: "Kako iz ekonomske depresije", *Ekonomski pregled*, br. 11, 1999.

## Zaključak

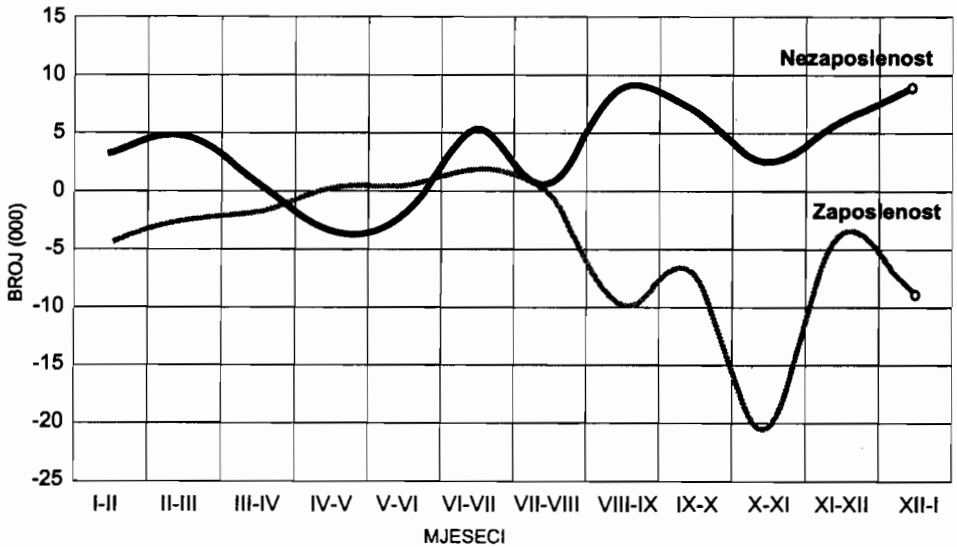
U zaključnom razmatranju i razmišljanju dolazim do zaključka kako je za Hrvatsku od osobite važnosti što hitnije uključivanje u svjetske globalne procese. Ona u ovom trenutku s političkog stanovišta mora iskoristiti poziciju "miljenice" Zapada, koju trenutačno uživa. Hrvatska vlada mora što prije donijeti mjere koje će omogućiti izlaz iz ekonomske depresije. Stanje depresije za hrvatsko gospodarstvo predugo je trajalo pa se sada mora što hitnije provesti njegovo restrukturiranje da bi ga se osposobilo za tržišnu utakmicu u novonastalim ekonomskim uvjetima. Novom razvojnom strategijom mora se stimulirati ulaganje u proizvodni sektor privrede. Nužnost ulaganja u proizvodni sektor ima i svoju socijalnu dimenziju. Naime prema statističkim podacima gotovo najviše nezaposlenih ja sa SS, PKV, KV i VKV stručnom spremom. Po strukturi obrazovanja tih nezaposlenih vidljivo je da država mora osmisliti programe zapošljavanja za te osobe, jer oni to ne mogu sami. Taj problem mora se riješiti prekvalifikacijom u stručna znanja za koja se iskazuje potreba. Država u svom programu mora poticajnim mjerama stimulirati ulaganja u nove tehnologije i izobrazbe novih industrijskih radnika čija će stručnost biti prilagođena tim potrebama. Vlada mora provoditi takvu fiskalnu i monetarnu politiku, koja će poticati razvitak gospodarstva. Mora se težiti postizanju unutarnje i vanjske ravnoteže adekvatnim sklopom ekonomskih politika. Moraju se poticati investicije u realni sektor da se strani kapital ne bi orijentirao na maksimiranje prihoda od kamata, već od profita u realnom sektoru privrede.

## LITERATURA:

1. *Družić, Ivo*: "Razvoj i tranzicija hrvatskog gospodarstva", u HAZU: Politička kultura, Zagreb, 1997.
2. *Družić, Ivo*: "Faktori i elementi gospodarske strategije, Ekonomija, Zagreb, 1999.
3. *Družić, Ivo, V. Čvrak*: "Makroekonomska učinkovitost velikih poduzeća i tranzicijski model strukturnih promjena zaposlenosti u Hrvatskoj", 1998.
4. *Jovančević Radmila*: "Gospodarska politika Hrvatske i Europska unija", MEKRON PROMET d.o.o., Zagreb, 1998.
5. *Kalogjera, Dragutin*: "Konkurentnost industrije i vlasničke strukture hrvatskog gospodarstva u globalnim kretanjima na prijelazu iz 20.-21. stoljeće".
6. *Porter, E. Michael*: "The Competitive Advantage of Nations", The Macmilan Press LTD, London, 1992.
7. *Samuelson, P. A., i Nordhaus, W.*: "Ekonomija" Mate, XIV izdanje, Zagreb.
8. *Veselica, V., i Vojnić, D.*: "Europske zemlje u tranziciji: Qvo vadis Croatia", Privredna kretanja i ekonomska politika, Zagreb, 1998.
9. "The World View of Muntinationals", The Economist, January 29, 2000.
10. *Zdunić, Stjepan*: "Kako iz ekonomske depresije", "Ekonomski pregled", br. 11, 1999.
11. "Mjesečni statistički bilten", "Hrvatski zavod za zapošljavanje, br. 2, 2000.
12. "Mjesečno statističko izvješće", Državni zavod za statistiku, Zagreb, 2000.

Slika 1.

MJESEČNE PROMJENE ZAPOSLENOSTI I NEZAPOSLENOSTI U RAZDOBLJU  
OD SIJEČNJA 1999. DO SIJEČNJA 2000.



Izvor: Državni zavod za statistiku i Hrvatski zavod za zapošljavanje.

Tablica 1.

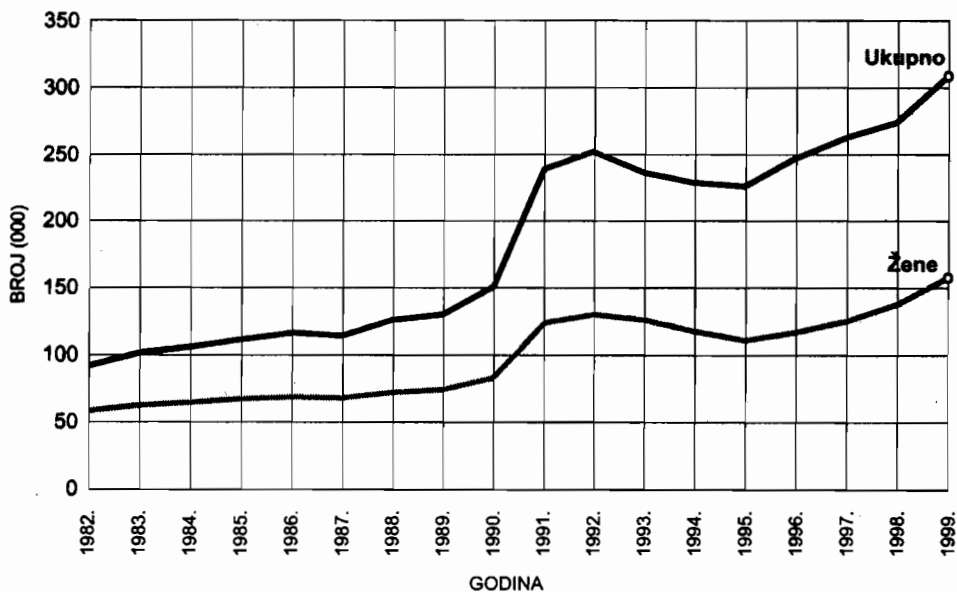
NEZAPOSLENOST I ZAPOŠLJAVANJE OD GODINE 1982. DO 1999.

Godina	Novo-prijavljeni	Zaposleni a evidencije	Brisani iz evidencije	Nezaposlene osobe (prosjeak)				Prijavljene potrebe za radnicima <sup>1</sup>	
				Ukupno	Verižni indeks	Žene	Prvi put traže zaposlenje		Korisnici novčane naknade
1982.	133 119	61 580	60 136	99 199	114.9	61 452	48 902	4 508	185 912
1983.	134 055	65 805	62 615	107 735	108.6	66 976	53 447	5 145	176 975
1984.	141 019	68 960	64 376	114 008	105.8	70 114	57 107	5 555	205 844
1985.	139 191	71 764	63 095	119 667	105.0	73 884	60 229	6 384	224 701
1986.	136 927	72 312	67 246	122 711	102.5	75 170	61 185	6 917	235 771
1987.	133 343	63 820	64 726	122 800	100.1	74 878	60 017	8 173	213 656
1988.	142 135	62 771	64 183	134 555	109.6	79 799	62 261	12 948	178 100
1989.	116 654	46 038	70 848	139 878	104.0	83 384	64 264	12 144	149 999
1990.	183 430	46 660	86 114	160 617	114.8	91 376	67 443	21 154	128 417
1991.	218 333	52 185	78 302	253 669	157.9	133 060	77 711	75 260	79 159
1992.	178 378	79 981	120 655	266 568	105.1	141 320	79 401	58 964	134 462
1993.	160 765	73 074	105 645	250 779	94.1	138 375	80 243	25 363	136 667
1994.	187 793	82 527	100 807	243 324	97.0	130 482	83 244	30 324	155 438
1995.	177 069	75 851	99 703	240 601	98.9	124 232	84 355	36 183	127 765
1996.	203 403	93 200	90 012	261 022	108.5	129 556	87 604	52 912	124 086
1997.	219 180	101 903	99 420	277 691	106.4	137 284	89 313	55 171	125 665
1998.	221 436	109 237	96 588	287 762	103.6	149 309	90 456	44 779	131 498
1999.	249 029	105 692	104 338	321 866	111.9	169 140	94 647	54 257	134 655

<sup>1</sup> Broj prijavljenih potreba za radnicima prikazan po pojedinim godinama predstavlja zbroj svih mjeseci za dotičnu godinu. U tom broju mogu biti sadržane i ponovljene prijave potreba za radnicima, koje poslodavac, ako se ne realiziraju u roku od 6 mjeseci može ponoviti.

Slika 2.

## NEZAPOSLENE OSOBE PREMA SPOLU OD 1982. DO 1999. GODINE



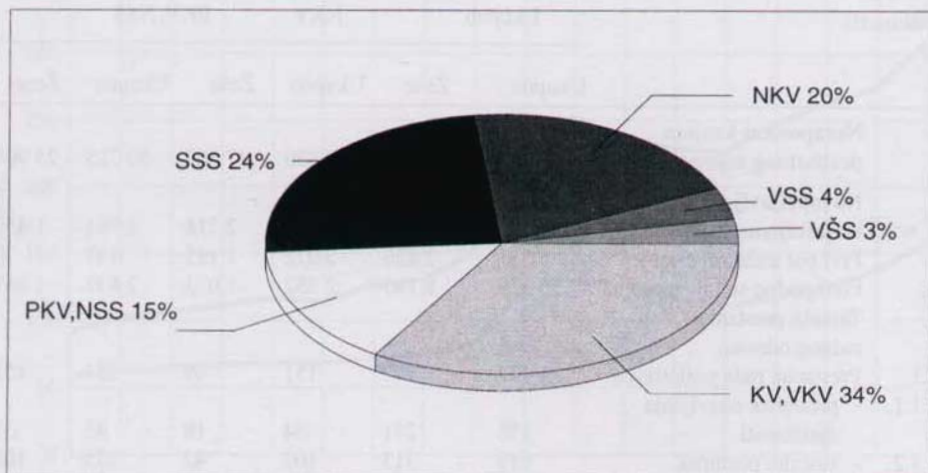
Tablica 2.

NEZAPOSLENOST I ZAPOSŁJAVANJE PREMA STRUČNOJ SPREMI I SPOLU  
 TIJEKOM VELJAČE 2000.

Redni broj		Ukupno		NKV		PKV, NSS	
		Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene
1.	<b>Nezaposleni krajem prethotnog mjeseca</b>	350 707	183 562	68 630	37 369	50 725	25 904
2.	<b>Novoprijavljeni u izvještajnom mjesecu</b>	22 304	11 016	4 424	2 218	2 984	1 459
2.1.	Prvi put traže zaposlenje	5 565	2 826	2 072	1 185	147	70
2.2.	Prethodno su bili zaposleni	16 739	8 190	2 352	1 033	2 837	1 389
	Temelji prestanka radnog odnosa:						
2.2.1.	Prestanak rada poslodavca	1 137	592	151	69	251	151
2.2.1.1.	- prestanak obavljanja djelatnosti	375	211	34	18	45	31
2.2.1.2.	- stečajni postupak	613	313	102	42	175	108
2.2.1.3.	- likvidacija poduzeća	149	68	15	9	31	12
2.2.2.	Otkaz od strane poslodavca	11 873	5 977	1 575	740	1 899	934
2.2.2.1.	- istek ugovora na određeno vrijeme	6 585	3 234	962	461	1 081	533
2.2.2.2.	- viškovi zaposlenika:	4 794	2 553	559	261	688	358
2.2.2.2.1.	zbog sanacije poduzeća	145	82	31	16	23	11
2.2.2.2.2.	zbog smanjenog opsega posla	4 649	2 471	528	245	665	347
2.2.2.3.	- ostalo	493	190	54	18	130	43
2.2.3.	Otkaz s ponudom izmijenjenog ugovora	40	17	8	3	6	4
2.2.4.	Otkaz od strane zaposlenika	1 254	515	190	68	298	126
2.2.5.	Sporazumni prekid radnog odnosa	2 309	1 046	405	146	349	164
2.2.6.	Ostali razlozi	126	43	23	7	34	10
3.	<b>Ukupno zaposleni u izvještajnom mjesecu</b>	8 290	4 248	713	311	851	381
3.1.	Zaposleni na neodređeno vrijeme - Ukupno	2 676	1 335	211	82	233	99
3.2.	Zaposleni u zemlji	8 073	4 230	703	309	842	380
3.3.	Zaposleni u inozemstvu	217	18	10	2	9	1
4.	<b>Brisani iz evidencije</b>	9 449	3 476	1 966	943	853	332
5.	<b>Nezaposleni krajem izvještajnog mjeseca</b>	355 272	186 854	70 375	38 333	52 005	26 650
5.1.	Od ukupno nezaposlenih - prvi put traže zaposlenje	98 796	52 835	28 474	17 079	3 865	1 842

Slika 3.

### STRUKTURA NEZAPOSLENIH OSOBA PREMA STRUČNOJ SPREMI KRAJEM VELJAČE 2000.



Tablica 3.

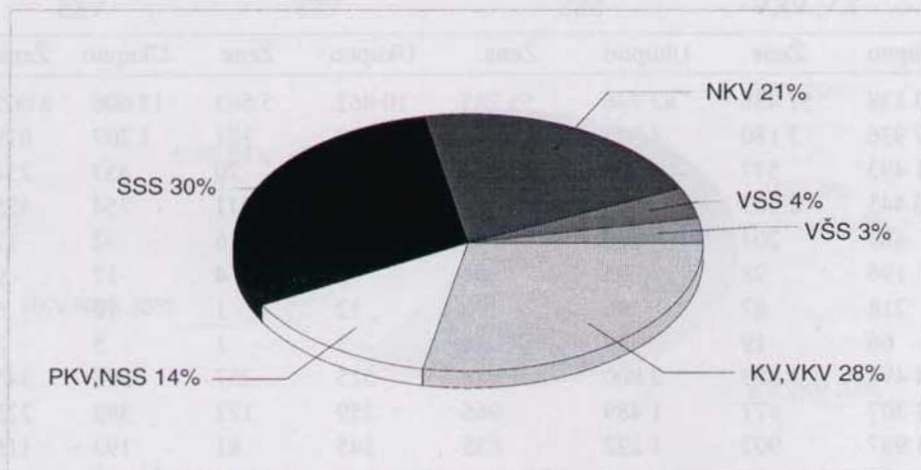
NEZAPOSLENE ŽENE PREMA STRUČNOJ SPREMI  
 KRAJEM VELJAČE 2000.

KV, VKV		SSS		VŠS		VSS	
Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene	Ukupno	Žene
123 138	51 436	83 746	55 285	10 862	5 563	13 606	8 005
7 936	3 180	4 973	3 099	780	381	1 207	679
1 493	577	1 250	670	150	70	453	254
6 443	2 603	3 723	2 429	630	311	754	425
480	204	200	145	23	6	32	17
196	98	75	51	8	4	17	9
218	87	96	70	12	1	10	5
66	19	29	24	3	1	5	3
4 491	1 853	2 800	1 848	515	257	593	345
2 307	877	1 489	966	359	172	388	225
1 987	902	1 222	835	145	81	193	116
39	23	44	26	2	1	6	5
1 948	879	1 178	809	143	80	187	111
197	74	89	47	11	4	12	4
15	7	2	2	2	1	7	0
497	171	221	125	14	8	34	17
918	357	478	298	74	37	85	44
42	11	22	11	2	2	3	2
3 096	1 314	2 182	1 378	521	293	927	571
1 141	519	776	472	106	43	209	120
3 034	1 309	2 122	1 369	462	293	910	570
62	5	60	9	59	0	17	1
3 805	1 012	2 192	988	301	83	332	118
124 173	52 290	84 345	56 018	10 820	5 568	13 554	7 995
32 463	12 861	26 878	16 886	2 457	1 264	4 659	2 903



Slika 4.

STRUKTURA NEZAPOSLENIH ŽENA PREMA STRUČNOJ SPREMI  
KRAJEM VELJAČE 2000.



CROATIA IN THE PROCESS OF GLOBALIZATION AND SOLUTION  
OF UNEMPLOYMENT PROBLEMS

Summary

Observing variety of problems in actual economical, social, and political reality we have to keep in mind that we are citizens of Republic of Croatia which are proud of their country, hoping that Croatia will reach its new renaissance.

It is important objectively to observe problems Republic of Croatia is facing in its preparations for entering Western-European integration, European Union and the 21<sup>st</sup> century.

Also, transparent level of freedom in Croatia is a guarantee for the expansion of scientific knowledge – which gives us dignity and responsibility in analyzing variety of issues. We think of Croatian territory as integral part of Europe and we feel that European civilization and culture would not be complete without permanent contributions of Croatian intelligence in various areas.